

Project en architectuur

Als het werk van BOB.361 eerst en vooral op zijn context reageert, kan het verbazing wekken dat dit boek dwars doormidden is gesneden. De bovenste boekhelft evoceert aan de hand van een traject de context en de plek van elk getoond project. De onderste helft documenteert de projecten meer van nabij en in detail. De confrontatie tussen boven en onder zou dan aangeven wat een context en een ontwerp met elkaar te maken hebben, of beter nog, wat een bepaalde context voor een specifiek ontwerp betekent. Het splijten van het boek doorbreekt deze dwingende logica. Nu kan het traject van ontwerp A probleemloos boven de toelichting bij ontwerp Z gelezen worden. Omdat het boek uit twee helften bestaat, heeft niet elk ontwerp zijn eigen context, maar deelt het werk van BOB.361 een omgeving.

Zoals ook de ontwerpers zelf aangeven, is deze omgeving gemakkelijker te herkennen dan te benoemen. Het boek lijkt aan te geven dat die omgeving in de eerste plaats geografisch bepaald is: Vlaanderen of België, of misschien België met annex Parijs. Dan zou deze geografische omgeving (en deze omgeving alleen?) een kader vormen dat tegelijkertijd algemeen en specifiek genoeg is om zowel één als alle projecten begrijpelijk te maken. Hoe kan die context gedefinieerd worden zonder in moeilijk verifieerbare stellingen over de nevelstad, verkavelingen en lintbebouwing te vervallen?

Op zijn allerbanaalst gesteld, hebben de getoonde omgevingen en trajecten met elkaar gemeen dat er zich een ontwerp van BOB.361 in bevindt. Misschien moeten de leesbeweging van het boek dan ook worden omgekeerd. Misschien moet de notie omgeving niet geografisch begrepen worden, of zelfs niet als een context, in ruimtelijke of bijvoorbeeld institutionele zin, maar als een set referenties en coördinaten die de ontwerppraktijk van dit bureau als centrum heeft. Deze omgeving breidt zich uit en past zich aan naargelang van waar en voor wie er ontworpen wordt. Het traject en de context waar het werk in thuis hoort, staat dan niet in de bovenste, maar in de onderste helft van het boek. De huid, de structuur, het plan, het interieur, het detail - kortom, de architectuur - is dan het punt van waaruit naar de relatief ongrijpbare en steeds veranderende omgeving gekeken wordt. Deze omkering heeft belangrijke implicaties. Niet in het minst omdat er dan sprake blijkt te zijn van een werk, een oeuvre, dat coherenter en makkelijker benoembaar is dan wat er net voor, naast of achter staat.

Dit uitgangspunt lijkt op het eerste zicht niet te beantwoorden aan de ontwerpstrategie die BOB.361 zegt voor te staan. Die strategie legt de nadruk op het vinden van wat reeds in de vraag of het probleem van de opdracht verscholen ligt. Daarbij geldt de overtuiging dat elk 'project' voldoende gegevens aandraagt om een ontwerp te doen ontstaan, zolang de ontwerper

scherpzinnig genoeg is om die gegevens te herkennen en zich met de juiste experts te omringen om ze tenvolle te benutten. Deze opvatting spreekt geenszins tegen dat een vorm van scherpzinnigheid of authenticiteit één ontwerppraktijk typeert en haar onderscheidt van andere vergelijkbare ontwerppraktijken. Anders gezegd, ze sluit niet uit dat er een coherent en herkenbaar oeuvre ontstaat. Ze daagt het idee van een oeuvre wel uit. Het is immers perfect denkbaar dat projecten dusdanig verschillende problemen aandragen dat twee ontwerpen van hetzelfde bureau nog weinig met elkaar gemeen hebben.

Uit de onderste boekheft spreekt niet deze indruk. Integendeel, en dit sluit waarschijnlijk nauw aan bij wat BOB.361 met hun ontwerpstrategie bedoelen, projecten van zeer uiteenlopende situaties, schalen of programma's dragen zichtbaar dezelfde stempel. Met andere woorden, het aftasten van de ontwerpogave gaat niet over het voortdurend heruitvinden van de discipline, maar over enerzijds het uitsluiten van balast en ruis, en anderzijds het inroepen van de juiste expertise, om zo werkelijk met architectuur bezig te kunnen zijn. Ongeacht het soort opgave, en de veronderstellingen die bepaalde plekken of programma's met zich meedragen, is er eenzelfde vakkennis aan het werk, niet alleen op het moment van het analyseren en het vinden van de gegevens die het project doen ontstaan, maar ook en vooral bij het ontwikkelen van de specifieke oplossing, tot en met het vormgeven en het detailleren.

BOB.361 lijkt op die manier wel uitdrukkelijk afstand te willen nemen van intenties of agenda's die niet tot een oplossing bijdragen. Waarschijnlijk is het omwille van deze afwijzing dat het werk of het oeuvre van BOB.361 zijn eigen omgeving vormt: in omstandigheden die soms alleen uit ruis bestaan, omdat ze niet als oplossingen gemaakt of ontworpen zijn, maar als conglomeraten van verschillende wensen, verlangens en inzichten, affirmeren de projecten zich als no nonsense antwoorden op een nooit eerder gestelde vraag. En zolang balast en ruis aanwezig blijven in de omstandigheden waarbinnen BOB.361 werkzaam is (altijd, dus), zal die omgeving 'typisch' zijn, te kijk gezet door hun ontwerp.

Zo bekeken sluit de ontwerppraktijk van BOB.361 verrassend goed (en misschien wel willens nillens) aan bij het steeds luider aanzwellend gefluister dat architectuur over eigen en onvervreembare middelen beschikt, en dat architecten die middelen moeten durven inzetten. De ontwerppraktijk van BOB.361 is echter even schatplichting aan een eerder moment in het Belgische architectuurdebat, toen de architectuur haar plaats moest bevechten en rechtvaardigen. Dat blijkt uit de manier waarop BOB.361 het werkterrein van deze architectuureigen middelen afbakent. Wanneer vandaag over de middelen én verantwoordelijkheden van de architectuur wordt gesproken, is dat vaak in verband met haar intrinsiek publieke gelaat: architectuur wordt gezien als een medium dat zich in publiek heeft

ontwikkeld, daar op voorzien is en dus eigenlijk niet anders kan dan representatief zijn, ongeacht de onmiddellijke vraag of het specifieke programma waar het ontwerp uit voortkomt. Veel projecten van BOB.361 hebben een publieke dimensie en gaan daar intensief mee om. Dat gebeurt evenwel niet door het publiek karakter van de architectuur voorop te stellen, maar door evenzeer rekening te houden met de publieke aspecten van het programma als met gelijk welk ander relevant facet. Het publieke gelaat van een gebouw of een project ontstaat samen met bijvoorbeeld het circulatiepatroon. Met andere woorden, in het werk of het traject dat de onderste helft van dit boek toont, en dat de uitdeinende omgeving van de bovenste helft even scherp stelt.